

॥ श्री-धन्वन्तरि-पूजा ॥

॥ पूर्वाङ्ग-विघ्नेश्वर-पूजा ॥

(आचम्य)

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये॥

प्राणान् आयम्य। ॐ भूः + भूर्भुवः सुवरोम्।

(अप उपस्पृश्य, पुष्पाक्षतान् गृहीत्वा)

ममोपात्त-समस्त-दुरित-क्षयद्वारा

श्री-परमेश्वर-प्रीत्यर्थं करिष्यमाणस्य कर्मणः

अविघ्नेन परिसमाप्यर्थम् आदौ विघ्नेश्वरपूजां करिष्ये।

ॐ गणानां त्वा गणपतिः हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम्।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पतु आ नः शृण्वन्तुतिभिः सोद्द सादनम्॥

अस्मिन् हरिद्राबिम्बे महागणपतिं ध्यायामि, आवाहयामि।

ॐ महागणपतये नमः आसनं समर्पयामि।

पादयोः पादं समर्पयामि। हस्तयोरर्धं समर्पयामि।

आचमनीयं समर्पयामि।

ॐ भूर्भुवस्सुवः। शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि।

स्नानानन्तरमाचमनीयं समर्पयामि।

वस्त्रार्थमक्षतान् समर्पयामि।

यज्ञोपवीताभरणार्थं अक्षतान् समर्पयामि।

दिव्यपरिमलगन्धान् धारयामि।

गन्धस्योपरि हरिद्राकुङ्कुमं समर्पयामि। अक्षतान् समर्पयामि।
पुष्पमालिकां समर्पयामि। पुष्पैः पूजयामि।

॥ अर्चना ॥

१. ॐ सुमुखाय नमः	९. ॐ धूमकेतवे नमः
२. ॐ एकदन्ताय नमः	१०. ॐ गणाध्यक्षाय नमः
३. ॐ कपिलाय नमः	११. ॐ फालचन्द्राय नमः
४. ॐ गजकर्णकाय नमः	१२. ॐ गजाननाय नमः
५. ॐ लम्बोदराय नमः	१३. ॐ वक्रतुण्डाय नमः
६. ॐ विकटाय नमः	१४. ॐ शूर्पकर्णाय नमः
७. ॐ विघ्नराजाय नमः	१५. ॐ हेरम्बाय नमः
८. ॐ विनायकाय नमः	१६. ॐ स्कन्दपूर्वजाय नमः

नानाविधपरिमलपत्रपुष्पाणि समर्पयामि॥

धूपमात्रापयामि।

अलङ्कारदीपं सन्दर्शयामि।

नैवेद्यम्।

ताम्बूलं समर्पयामि।

कर्पूरनीराजनं समर्पयामि।

कर्पूरनीराजनानन्तरमाचमनीयं समर्पयामि।

वक्रतुण्डमहाकाय कोटिसूर्यसमप्रभा
अविघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सर्वदा॥

प्रार्थनाः समर्पयामि।

अनन्तकोटिप्रदक्षिणमस्कारान् समर्पयामि।

छत्रचामरादिसमस्तोपचारान् समर्पयामि।

॥ प्रधान-पूजा — श्री-धन्वन्तरिपूजा ॥

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये॥

प्राणान् आयम्य।

॥ सङ्कल्पः ॥

ममोपात्त-समस्त-दुरित-क्षयद्वारा श्री-परमेश्वर-प्रीत्यर्थं शुभे शोभने मुहूर्ते अद्य ब्रह्मणः द्वितीयपरार्थे श्वेतवराहकल्पे वैवस्वतमन्वन्तरे अष्टाविंशतितमे कलियुगे प्रथमे पादे जम्बूद्वीपे भारतवर्षे भरतखण्डे मेरोः दक्षिणे पार्श्वे शकाब्दे अस्मिन् वर्तमाने व्यावहारिकाणां प्रभवादीनां पष्ठाः संवत्सराणां मध्ये ( ) नाम संवत्सरे दक्षिणायने शरद-ऋतौ तुला-आश्वयुज-मासे कृष्णपक्षे त्रयोदश्यां शुभतिथौ (इन्दु / भौम / सौम्य / गुरु / भृगु / स्थिर / भानु)-वासरयुक्तायां ( )-नक्षत्र-( )-योग-( )-करण-युक्तायां च एवं गुण विशेषण विशिष्टायाम् अस्याम्

त्रयोदश्यां शुभतिथौ अस्माकं सहकुटुम्बानां क्षेमस्थैर्य-धैर्य-वीर्य-विजय-आयुरारोग्य-ऐश्वर्याभिवृद्ध्यर्थं धर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधफलपुरुषार्थसिद्ध्यर्थं पुत्रपौत्राभिवृद्ध्यर्थम् इष्टकाम्यार्थसिद्ध्यर्थं मम इहजन्मनि पूर्वजन्मनि जन्मान्तरे च सम्पादितानां ज्ञानाज्ञानकृतमहापातकचतुष्टय-व्यतिरिक्तानां रहस्यकृतानां प्रकाशकृतानां सर्वेषां पापानां सद्य अपनोदनद्वारा सकल-पापक्षयार्थं श्रीधन्वन्तरि-देवता-प्रीत्यर्थं श्री-धन्वन्तरि-देवता-प्रीति-पूर्वकम् आयुष्य-आरोग्य-ऐश्वर्य-अभिवृद्ध्यर्थं यथाशक्ति-ध्यान-आवाहनादि-षोडशो-पचारैः धन्वन्तरि-पूजां करिष्ये।
तदङ्गं कलशपूजां च करिष्ये।

श्रीविघ्नेश्वराय नमः यथास्थानं प्रतिष्ठापयामि। शोभनार्थे क्षेमाय पुनरागमनाय च।

(गणपति-प्रसादं शिरसा गृहीत्वा)

॥ आसन-पूजा ॥

पृथिव्या मेरुपृष्ठे ऋषिः। सुतलं छन्दः। कूर्मो देवता॥

पृथिव्ये त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता।
त्वं च धारय मां देवि पवित्रं चासनं कुरु॥

॥ घण्टा-पूजा ॥

आगमार्थं तु देवानां गमनार्थं तु रक्षसाम्।
घण्टारवं करोम्यादौ देवताऽऽह्नकारणम्॥

॥ कलश-पूजा ॥

ॐ कलशाय नमः दिव्यगन्धान् धारयामि।

गङ्गे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति।
नर्मदे सिन्धुकावेरि जलेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु॥

ॐ गङ्गायै नमः। ॐ यमुनायै नमः। ॐ गोदावर्यै नमः। ॐ सरस्वत्यै नमः। ॐ नर्मदायै नमः। ॐ सिन्धवे नमः। ॐ कावर्यै नमः।
ॐ सप्तकोटिमहातीर्थान्यावाहयामि।

(अथ कलशं स्पृष्टा जपं कुर्यात्)

आपो वा इदं सर्वं विश्वा भूतान्यापः प्राणा वा आपः पृशव्
आपोऽन्नमापोऽमृतमापः सुम्राडापो विराडापः स्वराडापश्छन्दाङ्गुस्यापो
ज्योतीङ्गुष्यापो यजूङ्गुष्यापः सुत्यमापः सर्वा देवता आपो भूर्भुवः सुवराप्

ओम्॥

कलशस्य मुखे विष्णुः कण्ठे रुद्रः समाश्रितः।
मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः॥

कुक्षौ तु सागराः सर्वे सप्तद्वीपा वसुन्धरा।
ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदोऽप्यर्थर्वणः।
अङ्गैश्च सहिताः सर्वे कलशाम्बुसमाश्रिताः॥

सर्वे समुद्राः सरितः तीर्थानि च हृदा नदाः।
आयान्तु देवपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः॥
ॐ भूर्भुवः सुवो भूर्भुवः सुवो भूर्भुवः सुवः।

(इति कलशजलेन सर्वोपकरणानि आत्मानं च प्रोक्ष्य।)

॥ आत्म-पूजा ॥

ॐ आत्मने नमः, दिव्यगन्धान् धारयामि।

१. ॐ आत्मने नमः	४. ॐ जीवात्मने नमः
२. ॐ अन्तरात्मने नमः	५. ॐ परमात्मने नमः
३. ॐ योगात्मने नमः	६. ॐ ज्ञानात्मने नमः

समस्तोपचारान् समर्पयामि।

देहो देवालयः प्रोक्तो जीवो देवः सनातनः।
त्यजेदज्ञाननिर्माल्यं सोऽहं भावेन पूजयेत्॥

॥ पीठ-पूजा ॥

१. ॐ आधारशत्त्यै नमः	८. ॐ रत्नवेदिकायै नमः
२. ॐ मूलप्रकृत्यै नमः	९. ॐ स्वर्णस्तम्भाय नमः
३. ॐ आदिकूर्माय नमः	१०. ॐ श्वेतच्छत्राय नमः
४. ॐ आदिवराहाय नमः	११. ॐ कल्पकवृक्षाय नमः
५. ॐ अनन्ताय नमः	१२. ॐ क्षीरसमुद्राय नमः
६. ॐ पृथिव्यै नमः	१३. ॐ सितचामराभ्यां नमः
७. ॐ रत्नमण्डपाय नमः	१४. ॐ योगपीठासनाय नमः

॥ गुरु-ध्यानम् ॥

गुरुर्ब्रह्मा   गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो   महेश्वरः।
गुरुः साक्षात् परं ब्रह्म तस्मै श्री-गुरवे नमः॥

॥ षोडशोपचार-पूजा ॥

चतुर्भुजं पीतवस्त्रं सर्वालङ्कारशोभितम्।
ध्याये धन्वन्तरिं देवं सुरासुरनमस्कृतम्॥

युवानं पुण्डरीकाक्षं सर्वाभरणभूषितम्।
दधानममृतस्यैव कमण्डलुं श्रिया युतम्॥

यज्ञ-भोग-भुजं देवं सुरासुरनमस्कृतम्।
ध्याये धन्वन्तरिं देवं श्वेताम्बरधरं शुभम्॥

अस्मिन् बिम्बे श्री-धन्वन्तरिं ध्यायामि।

सुहस्रशीरूपां पुरुषः। सुहस्राक्षः सुहस्रपात्।
स भूर्मि विश्वतो वृत्वा। अत्यंतिष्ठदशाङ्गुलम्॥

अस्मिन् बिम्बे श्री-धन्वन्तरिम् आवाहयामि।

पुरुषं एवेदः सर्वम्। यद्भूतं यच्च भव्यम्।
उतामृतत्वस्येशानः। यदन्नेनातिरोहति॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, आसनं समर्पयामि।

एतावानस्य महिमा। अतो ज्यायाऽश्च पूरुषः।
पादोऽस्य विश्वा भूतानि। त्रिपादस्यामृतं दिवि॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, पादं समर्पयामि।

त्रिपादूर्ध्वं उदैत्पुरुषः। पादोऽस्येहाऽभंवात्पुनः।
ततो विश्वाङ्गुक्रामत्। साशनानशने अभि॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, अर्घ्यं समर्पयामि।

तस्माद्विराङ्गजायत। विराजो अधि पूरुषः।
स जातो अत्यरिच्यत। पश्चाद्भूमिमथौ पुरः॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, आचमनीयं समर्पयामि।

यत्पुरुषेण हविषा। देवा यज्ञमतन्वत।
वसन्तो अस्याऽसीदाज्यम्। ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, मधुपर्कं समर्पयामि।

सप्तास्याऽसन् परिधयः। त्रिः सप्त समिधः कृताः।
देवा यद्यज्ञं तन्वानाः। अब्धन् पुरुषं पशुम्॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि।

स्नानानन्तरम् आचमनीयं समर्पयामि।

तं यज्ञं बरहिषि प्रौक्षन्। पुरुषं जातमंग्रेतः।
तेन देवा अर्यजन्त। साध्या कृषेयश्च ये॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, वस्त्रं समर्पयामि।

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। समृद्धं पृषदाज्यम्।
पशुङ्गस्ताङ्गश्चक्रं वायव्यान्। आरण्यान्त्राम्याश्च ये॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, यज्ञोपवीतं समर्पयामि।

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। क्रचः सामानि जज्ञिरे।
छन्दांसि जज्ञिरे तस्मात् यजुस्तस्मादजायत॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, दिव्यपरिमलगन्धान् धारयामि।

गन्धस्योपरि हरिद्राकुञ्जम् समर्पयामि। अक्षतान् समर्पयामि।

तस्मादश्वा अजायन्त। ये के चौभयादतः।
गार्वो ह जज्ञिरे तस्मात्। तस्माद्भाता अजावयः॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, पुष्पाणि समर्पयामि। पुष्टैः पूजयामि।

॥ अङ्ग-पूजा ॥

१.	ॐ वराहाय नमः	— पादौ पूजयामि
२.	सङ्कर्षणाय नमः	— गुल्फौ पूजयामि
३.	कालात्मने नमः	— जानुनी पूजयामि
४.	विश्वरूपाय नमः	— जह्न्वे पूजयामि
५.	क्रोढाय नमः	— ऊरु पूजयामि
६.	भोक्रे नमः	— कटिं पूजयामि

७. विष्णवे नमः — मेद्रं पूजयामि
 ८. हिरण्यगर्भाय नमः — नाभिं पूजयामि
 ९. श्रीवत्सधारिणे नमः — कुक्षिं पूजयामि
 १०. परमात्मने नमः — हृदयं पूजयामि
 ११. सर्वास्त्रधारिणे नमः — वक्षः पूजयामि
 १२. वनमालिने नमः — कण्ठं पूजयामि
 १३. सर्वात्मने नमः — मुखं पूजयामि
 १४. सहस्राक्षाय नमः — नेत्राणि पूजयामि
 १५. सुप्रभाय नमः — ललाटं पूजयामि
 १६. चम्पकनासिकाय नमः — नासिकां पूजयामि
 १७. सर्वेशाय नमः — कर्णौ पूजयामि
 १८. सहस्रशिरसे नमः — शिरः पूजयामि
 १९. नीलमेघनिभाय नमः — केशान् पूजयामि
 २०. महापुरुषाय नमः — सर्वाणि अङ्गानि पूजयामि

॥ चतुर्विंशति नामपूजा ॥

१. ॐ केशवाय नमः	९. ॐ श्रीधराय नमः
२. ॐ नारायणाय नमः	१०. ॐ हृषीकेशाय नमः
३. ॐ माधवाय नमः	११. ॐ पद्मनाभाय नमः
४. ॐ गोविन्दाय नमः	१२. ॐ दामोदराय नमः
५. ॐ विष्णवे नमः	१३. ॐ सङ्कर्षणाय नमः
६. ॐ मधुसूदनाय नमः	१४. ॐ वासुदेवाय नमः
७. ॐ त्रिविक्रमाय नमः	१५. ॐ प्रद्युम्नाय नमः
८. ॐ वामनाय नमः	१६. ॐ अनिरुद्धाय नमः

१७. ॐ पुरुषोत्तमाय नमः
 १८. ॐ अधोक्षजाय नमः
 १९. ॐ नृसिंहाय नमः
 २०. ॐ अच्युताय नमः

२१. ॐ जनार्दनाय नमः
 २२. ॐ उपेन्द्राय नमः
 २३. ॐ हरये नमः
 २४. ॐ श्रीकृष्णाय नमः

॥धन्वन्तर्यष्टोत्रशतनामावलिः ॥

धन्वन्तरये नमः
 सुधापूर्णकलशाढ्यकराय नमः
 हरये नमः
 जरामृतित्रस्तदेवप्रार्थना-
 साधकाय नमः
 प्रभवे नमः
 निर्विकल्पाय नमः
 निस्समानाय नमः
 मन्दस्मितमुखाम्बुजाय नमः
 आञ्जनेयप्रापिताद्रये नमः
 पार्श्वस्थविनतासुताय नमः १०
 निमग्नमन्दरधराय नमः
 कूर्मरूपिणे नमः
 बृहत्तनवे नमः
 नीलकुञ्चितकेशान्ताय नमः
 परमाद्गुतरूपधृते नमः
 कटाक्षवीक्षणाश्वस्तवासुकिने नमः
 सिंहविक्रमाय नमः

स्मर्तृहृद्रोगहरणाय नमः
 महाविष्ववंशसम्भवाय नमः
 प्रेक्षणीयोत्पलश्यामाय नमः २०
 आयुर्वेदाधिदैवताय नमः
 भेषजग्रहणानेहस्मरणीय-
 पदाम्बुजाय नमः
 नवयौवनसम्पन्नाय नमः
 किरीटान्वितमस्तकाय नमः
 नऋकुण्डलसंशोभि-
 श्रवणद्वयशक्तुलये नमः
 दीर्घपीवरदोर्दण्डाय नमः
 कम्बुग्रीवाय नमः
 अम्बुजेक्षणाय नमः
 चतुर्भुजाय नमः
 शङ्खधराय नमः ३०
 चक्रहस्ताय नमः
 वरप्रदाय नमः
 सुधापात्रोपरिलसदाम्रपत्र-

लसत्कराय नमः

शतपद्याद्यहस्ताय नमः

कस्तूरीतिलकाश्रिताय नमः

सुकपोलाय नमः

सुनासाय नमः

सुन्दरभ्रूलताश्रिताय नमः

स्वज्ञुलीतलशोभाद्याय नमः

गृद्धजत्रवे नमः

महाहनवे नमः

दिव्याङ्गदलसद्वाहवे नमः

केयूरपरिशोभिताय नमः

विचित्ररत्नखचितवलयद्वय-

शोभिताय नमः

समोलसत्सुजातांसाय नमः

अङ्गुलीयविभूषिताय नमः

सुधागन्धरसास्वादमिलद्वं-

मनोहराय नमः

लक्ष्मीसमर्पितोत्फल-

कञ्जमालालसद्वलाय नमः

लक्ष्मीशोभितवक्षस्काय नमः

वनमालाविराजिताय नमः

नवरत्नमणीकूपहारशोभित-

कन्धराय नमः

हीरनक्षत्रमालादिशोभारञ्जित-

दिङ्गुखाय नमः

४०

५०

विरजाय नमः

अम्बरसंवीताय नमः

विशालोरवे नमः

पृथुश्रवसे नमः

निम्ननाभये नमः

सूक्ष्ममध्याय नमः

स्थूलजङ्घाय नमः

निरञ्जनाय नमः

सुलक्षणपदाङ्गुष्ठाय नमः

सर्वसामुद्रिकान्विताय नमः

अलक्तकारक्तपादाय नमः

मूर्तिमते नमः

वार्धिपूजिताय नमः

सुधार्धान्योन्यसंयुद्धदेवदेतेय-

सान्त्वनाय नमः

कोटिमन्मथसङ्काशाय नमः

सर्वावयवसुन्दराय नमः

अमृतास्वादनोद्युक्तदेवसङ्घ-

परिष्टुताय नमः

पुष्पवर्षणसंयुक्तगन्धर्वकुल-

सेविताय नमः

शङ्खंतूर्यमृदङ्गादि-

सुवादित्राप्सरोवृताय नमः

विष्वक्सेनादियुक्तपार्श्वाय नमः

सनकादिमुनिस्तुताय नमः

६०

७०

साश्र्वर्यसस्मितचतुर्मुखनेत्र-
समीक्षिताय नमः
साशङ्कसम्भ्रमदितिदनुवंश्य-
समीडिताय नमः
नमनोन्मुखदेवादिमौलीरत्न-
लसत्पदाय नमः
दिव्यतेजसे नमः
पुञ्जरूपाय नमः
सर्वदेवहितोत्सुकाय नमः
स्वनिर्गमक्षुब्धदुग्धवाराशये नमः ८०
दुन्दुभिस्वनाय नमः
गन्धर्वगीतापदानश्रवणोत्क-
महामनसे नमः
निष्क्रियनजनप्रीताय नमः
भवसम्प्राप्तरोगहृते नमः
अन्तर्हितसुधापात्राय नमः
महात्मने नमः
मायिकाग्रण्ये नमः
क्षणार्धमोहिनीरूपाय नमः
सर्वस्त्रीशुभलक्षणाय नमः
मदमत्तेभगमनाय नमः
सर्वलोकविमोहनाय नमः
स्त्रंसन्नीवीग्रन्थिबन्धासक्त-
दिव्यकराङ्गुलिने नमः
रत्नदर्वीलसद्धस्ताय नमः

९०

देवदैत्यविभागकृते नमः
सङ्घातदेवतान्यासाय नमः
दैत्यदानववश्चकाय नमः
देवामृतप्रदात्रे नमः
परिवेषणहृष्टधिये नमः
उन्मुखोन्मुखदैत्येन्द्रदन्त-
पङ्किविभाजकाय नमः
पुष्पवत्सुविनिर्दिष्टराहुरक्षःशिरोहराय
नमः १००
राहुकेतुग्रहस्थानपश्चाद्गति-
विधायकाय नमः
अमृतालाभनिर्विण्णयुध्यदेवारि-
सूदनाय नमः
गरुत्मद्वाहनारूढाय नमः
सर्वेशस्तोत्रसंयुताय नमः
स्वस्वाधिकारसन्तुष्ट-
शक्रवह्न्यादिपूजिताय नमः
मोहिनीदर्शनायात-
स्थाणुचित्तविमोहकाय नमः
शचीस्वाहादिदिक्यालपली-
मण्डलसन्तुताय नमः
वेदान्तवेद्यमहिम्ने नमः
सर्वलोकैकरक्षकाय नमः
राजराजप्रपूज्याङ्गुये नमः ११०
चिन्तितार्थप्रदायकाय नमः

॥इति श्री-धन्वन्तर्यष्टोत्तरशतनामावलिः सम्पूर्णा॥

॥उत्तराङ्ग-पूजा ॥

यत्पुरुषं व्यदधुः। कतिधा व्यक्तल्पयन्।
मुखं किमस्य कौ बाहू। कावूरु पादावच्येते॥

दशाङ्गं गुग्गुलं धूपं सुगन्धं सुमनोहरम्।
धूपं गृहाण देवैश सर्वभूत मनोहर॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, धूपमाग्रापयामि।

ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत्। बाहू राजन्यः कृतः।
ऊरु तदस्य यद्वैश्यः। पञ्चांश शूद्रो अंजायत॥

उद्दीप्यस्व जातवेदोऽपघन्निर्कृतिं मम।
पशूऽश्व मह्यमावहू जीवनं च दिशो दिश॥
मा नो हि सीज्ञातवेदो गामश्वं पुरुषं जगत्।
अविभ्रदग्न आग्नहि श्रिया मा परिपातय॥
श्री-धन्वन्तरये नमः, अलङ्कारदीपं सन्दर्शयामि।

चन्द्रमा मनसो जातः। चक्षोः सूर्यो अजायत।
मुखादिन्द्रश्वाग्निश्च। प्राणाद्वायुरजायत॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, ( ) निवेदयामि। अमृतापिधानमसि।
निवेदनानन्तरम् आचमनीयं समर्पयामि।

नाभ्यां आसीदन्तरिक्षम्। शीर्षो द्यौः समर्वतता।
पञ्चां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्। तथा लोकांश अकल्पयन्॥

पूर्णीफलसमायुक्तं नागवल्लीदलैर्युतम्।
कर्पूरचूर्णसंयुक्तं ताम्बूलं प्रतिगृह्यताम्॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, कर्पूरताम्बूलं समर्पयामि।

वेदाहमेतं पुरुषं मुहान्तम्। आदित्यवर्णं तमसुस्तु पारे।
सर्वाणि रूपाणि विचित्य धीरः। नामानि कृत्वाऽभिवदन् यदास्ते॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, समस्त-अपराध-क्षमापनार्थं कर्पूरनीराजनं दर्शयामि।
कर्पूरनीरजनानन्तरम् आचमनीयं समर्पयामि।

धाता पुरस्ताद्यमुदाजुहारं। शकः प्रविद्वान् प्रदिशश्वतसः।
तमेवं विद्वानुमृतं इह भवति। नान्यः पन्था अर्यनाय विद्यते॥

योऽपां पुष्पं वेदं। पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति।
चन्द्रमा वा अपां पुष्पम्। पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति।

य एवं वेदं। योऽपामायतनं वेदं। आयतनवान् भवति।

ओं तद्वृह्मा। ओं तद्वायुः। ओं तदात्मा। ओं तथस्त्यम्।

ओं तथसर्वम्। ओं तत्पुरोर्नमः॥

अन्तश्वरतिं भूतेषु गुहायां विश्वमूर्तिषु।

त्वं यज्ञस्त्वं वषट्कारस्त्वमिन्द्रस्त्वः रुद्रस्त्वं विष्णुस्त्वं ब्रह्म त्वं प्रजापतिः।
त्वं तदाप् आपो ज्योती रसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्सुवरोम्॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, वेदोक्तमन्तपुष्पाङ्गिं समर्पयामि।

सुवर्णरजतैर्युक्तं चामीकरविनिर्मितम्।
स्वर्णपुष्पं प्रदास्यामि गृह्यतां मधुसूदन॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, स्वर्णपुष्पं समर्पयामि।

प्रदक्षिणं करोम्यद्य पापानि नुत माधव।
मयार्पितान्यशेषाणि परिगृह्य कृपां कुरु॥

यानि कानि च पापानि जन्मान्तरकृतानि च।
तानि तानि विनश्यन्ति प्रदक्षिण-पदे पदे॥

प्रदक्षिणं कृत्वा।

नमस्ते देवदेवेश नमस्ते भक्तवत्सल।
नमस्ते पुण्डरीकाक्ष वासुदेवाय ते नमः॥

नमः सर्वहितार्थाय जगदाधाररूपिणे।
साष्टाङ्गोऽयं प्रणामोस्तु जगन्नाथ मया कृतः॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, अनन्तकोटिप्रदक्षिणनमस्कारान् समर्पयामि।

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः। तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्।
ते हु नाकं महिमानः सचन्ते। यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः॥

श्री-धन्वन्तरये नमः, छत्रचामरादिसमस्तोपचारान् समर्पयामि।

हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमबीजं विभावसोः।
अनन्तपुण्यफलदम् अतः शान्तिं प्रयच्छ मे॥

धन्वन्तरिजयन्ती-पुण्यकालेऽस्मिन् मया क्रियमाण-धन्वन्तरिपूजायां
यद्देयमुपायनदानं तत्प्रत्याम्नायार्थं हिरण्यं श्री-धन्वन्त्रिप्रीतिं कामयमानः।
मनसोद्दिष्टाय ब्राह्मणाय सम्प्रददे नमः न मम। अनया पूजया
श्री-धन्वन्तरिः प्रीयताम्।

॥ विसर्जनम् ॥

यस्य स्मृत्या च नामोक्त्या तपः-पूजा-क्रियादिषु।
च्यूनं सम्पूर्णतां याति सद्यो वन्दे तमच्युतम्॥

इदं व्रतं मया देव कृतं प्रीत्यै तव प्रभो।
न्यूनं सम्पूर्णतां यातु त्वत्प्रसादाङ्गनार्द्धन॥

अस्मात् बिम्बात् श्री-धन्वन्तरि यथास्थानं प्रतिष्ठापयामि
(अक्षतानर्पित्वा देवमुत्सर्जयेत्।)
अनया पूजया श्री-धन्वन्तरिः प्रीयताम्।
ॐ तत्सद्ग्लह्यार्पणमस्तु॥

॥ धन्वन्तरि-स्तोत्रम् (मत्स्य पुराणान्तर्गतम्) ॥

क्षीरोदमथनोद्भूतं दिव्य-गन्धानुलेपनम्।
सुधा-कलश-हस्तं तं वन्दे धन्वन्तरिं हरिम्॥

देव-दानवा ऊचुः

नमो लोक-ऋग्यक्ष तेजसा जित-भास्कर।
नमो विष्णो नमो जिष्णो नमस्ते कैटभार्दन॥१॥
नमः सर्ग-क्रिया-कर्त्रे जगत् पालयते नमः।
नमः स्मृतार्ति-नाशाय नमः पुष्कर मालिने॥२॥

दिव्यौषधि-स्वरूपाय सुधा-कलश-पाणये।
शङ्ख-चक्र-गदा-पद्म-धारिणे वनमालिने॥३॥

देवेन्द्रादि-सुरेड्याय नमः क्षीराभ्यि-जन्मने।
निर्गुणाय विशेषाय हरये ब्रह्म-रूपिणे॥४॥

जगत् प्रतिष्ठितं यत्र जगतां यो न दृश्यते।
नमः सूक्ष्मातिसूक्ष्माय तस्मै देवाय शङ्खिने॥५॥

यं न पश्यन्ति पश्यन्तं जगदप्यखिलं नराः।
अपश्यद्विर्जगद् यश्च दृश्यते हृदि संस्थितः॥६॥

यस्मिन् वनानि पर्वता नद्यश्वैवाखिलं जगत्।
तस्मै नमोऽस्तु जगताम् आधाराय नमो नमः॥७॥

आद्य-प्रजापतिर्यश्च यः पितृणां परः पतिः।
पतिः सुराणां यस्तस्मै नमः कृष्णाय वेधसे॥८॥

यः प्रवृत्तौ निवृत्तौ च इज्यते कर्मभिः स्वकैः।
स्वर्गापवर्ग-फल-दो नमस्तस्मै गदा-भृते॥९॥

यश्चिन्त्यमानो मनसा सद्यः पापं व्यपोहति।
नमस्तस्मै विशुद्धाय पराय हरि-मेधसे॥१०॥

यं बुद्धा सर्वभूतानि देव-देवेशमव्ययम्।
न पुनर्जन्म-मरणे प्राप्नुवन्ति नमामि तम्॥११॥

यो यज्ञे यज्ञ-परमैरिज्यते यज्ञ-संज्ञितः।
तं यज्ञ-पुरुषं विष्णुं नमामि प्रभुमीश्वरम्॥१२॥

गीयते सर्व-वेदेषु वेद-विद्विर्विदां गतिः।
यस्तस्मै वेद-वेद्याय विष्णवे जिष्णवे नमः॥१३॥

यो विश्वं समुत्पन्नं यस्मिंश्च लयमेष्यति।
विश्वोद्भव-प्रतिष्ठाय नमस्तस्मै महात्मने॥१४॥

ब्रह्मादि-स्तम्ब-पर्यन्तं येन विश्वमिदं ततम्।
माया जालं समुत्तर्तं तमुपेन्द्रं नमाम्यहम्॥१५॥

विषाद-तोष-रोषाद्यैर्योऽजस्रं सुख-दुःखजम्।
नृत्यत्यखिल-भूत-स्थस्तमुपेन्द्रं नमाम्यहम्॥१६॥

यमाराध्य विशुद्धेन कर्मणा मनसा गिरा।
तरन्त्यविद्याम् अखिलाम् आदि-वैद्यं नमाम्यहम्॥१७॥

यः स्थितो विश्व-रूपेण बिभर्ति ह्यखिलौषधीः।
तं रत्न-कलशोद्घासि-हस्तं धन्वन्तरिं नुमः॥१८॥

विश्वं विश्व-पतिं विष्णुं तं नमामि प्रजापतिम्।
मूर्त्या चासुरमय्या तु तद्विधान् विनिहन्ति यः॥१९॥

रात्रि-रूपं सूर्य-रूपं भजेत्तं सान्ध्य-रूपिणम्।
हन्ति विद्या-प्रदानेन यो वा अज्ञान-जं तमः॥२०॥

यस्तु भेषज-रूपेण जगदाप्याययेत् सदा।
यस्याक्षिणी चन्द्र-सूर्यौ सर्व-लोक-शुभङ्करः।
पश्यतः कर्म सततं तं च धन्वन्तरिं नुमः॥२१॥

यस्मिन् सर्वेश्वरे वश्यं जगत् स्थावर-जङ्गमम्।
आभाति तमजं विष्णुं नमामि प्रभुमव्ययम्॥२२॥

॥इति मत्स्य-पुराणान्तर्गतं धन्वन्तरि-स्तोत्रं सम्पूर्णम्॥

